

להימחץ כדי להאיר

יש אנשים שחייהם הם שיעור לכולם. כאלה היו חייו של הנרי קנובל ז"ל. הוא נולד בווינה ב-1932. אביו הגיע לשם בשנות העשרים מפולין. הוא עזב את פולין בגלל האנטישמיות שגאתה שם בעשור ההוא, אך כמו יעקב שכרח מעשו אל לבן גם הוא גילה כי ברח מהפח אל הפחת.

אחרי האנשלוס, סיפוח אוסטריה בידי גרמניה באביב 1938, ואחרי ליל הבדולח בסתיו של אותה שנה, הבינו הוריו של הנרי שאם חפצי חיים הם עליהם לעזוב גם את אוסטריה. הם הגיעו לבריטניה ב-1939, שבועות ספורים לפני ששערי ההגירה ושערי הגיהנום היו נסגרים עליהם לו חיכו. הנרי גדל בעיר נוטינגהם שבמרכז אנגליה. שם למד את מקצועות הטקסטיל, ולאחר שירותו הצבאי הלך לעבוד באחת החברות הבריטיות הגדולות. לבסוף הקים עסק טקסטיל מצליח משלו.

הוא היה יהודי מאמין נלהב, ואהב את היהדות על כל היבטיה. הוא ואשתו רנָטה היו זוג למופת: פעילים בחיי בית הכנסת ומכניסי אורחים בשבתות ובחגים. הכרתי את הנרי מפני שהוא האמין בנתינה לקהילה – לא רק כסף אלא גם זמן, מרץ והתנדבות לתפקידי מנהיגות. הוא כיהן כיושב ראש בארגונים יהודיים רבים, ביניהם 'המגבית היהודית המאוחדת לישראל', ארגון ידידי אוניברסיטת

שיג ושיח – הרב יונתן זקס

בר-אילן בבריטניה, המועצה לנישואים יהודיים, לשכת המסחר בריטניה-ישראל ובית הכנסת 'ווסטרן מרבל ארץ' בלונדון.

הוא אהב ללמוד תורה וללמד תורה. הוא היה איש שיחה נעים, עם אמתחת בדיחות שאין לה תחתית, ואף השתמש בהומור שלו כדי לערוך, באופן סדיר, 'תרפיית צחוק' לחולי סרטן, לניצולי השואה ולדיירים בבתי אבות ובתי מחסה יהודיים. כשפרש לגמלאות, ולו שלושה ילדים ונכדים רבים, ציפה לחיי שלוה ונחת עם רנָטה, פרק סיום נעים לחיים ארוכים וטובים.

לפני שבע שנים חזר בוקר אחד מתפילת שחרית, וגילה שרנָטה עברה שבץ מוחי חמור. לזמן מה, חייה היו תלויים לה מנגד. היא יצאה מכלל סכנה, אבל בני הזוג נדרשו לשנות את אורחות חייהם. הם ויתרו על דירתם המפוארת במרכז העיר, ועברו לדירה עם גישה נוחה יותר לכיסא גלגלים. הנרי היה למטפלה הצמוד של רנָטה ולתומך האישי שלה. הוא היה איתה יומם ולילה, קשוב לכל צורך.

השינוי היה מדהים. קודם לכן היה הנרי איש עסקים ומנהיג קהילתי נחושר-רצון. עתה נעשה אחר-חמן שופע עדינות ודאגה. אהבתו לרנָטה ואהבתה לו שטפה את שניהם במין נוגה נוגע ללב. אף שיכול היה, כאיוב, לטלטל את שערי השמיים בדרישה לדעת למה זה קרה דווקא להם, הוא עשה את ההפך. הוא הודה לה' מרי יום על כל הברכות שהוא והיא נתברכו בהן. הוא לא התלונן, לא נקלע לספקות, לא התערער באמונתו.

ואז, לפני שנה, אובחנה אצלו מחלת חשוכת מרפא. נותר לו רק זמן קצר לחיות, והוא ידע זאת. מה שעשה היה גילוי עילאי של כוח רצון. הוא ביקש רק דבר אחד: שיזכה לחיות כל עוד רנָטה חיה, כדי שהיא לא תישאר ערירית. לפני כשלושה חודשים רנָטה נפטרה.

כעבור זמן קצר הצטרף אליה הנרי. "הנאָהבִים וְהַנְעִימִם, בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרְדוּ" (שמ"ב א, כג). נדיר לראות אהבה שכזו בעת צרה.

באחת השיחות בסדרה זו כתבתי על כוחה של האמונה להפוך כאב ליופי. הנרי לימד אותנו את כוחה של האמונה להפוך כאב לחסד. האמונה הייתה לב מהותו. הוא האמין שה' הציל אותו מהיטלר לשם ייעוד מסוים. לשם ייעוד זה גם חנן אותו בהצלחה עסקית. אף פעם לא שמעתי אותו מייחס לעצמו איזה מהישגיו. על כל דבר שעלה יפה הוא הודה לה'. ובכל פעם שדבר-מה לא עלה יפה, הוא שאל שאלה פשוטה: מה ה' רוצה שאלמד מכך? מה הוא רוצה שאעשה עכשיו, משקרה מה שקרה? על כנפי הלך רוח זה הוא נישא בענווה על פני השנים הטובות. עתה, על פני השנים הקשות, שוב נישא על כנפי אותה רוח – באומץ.

פרשתנו פותחת במילים "וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן זֵית וְדָבַר פִּתִּית לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד" (שמות כז, כ). "זו"ל מצאו דמיון בין הזית לעם ישראל: "אמר רבי יהושע בן לוי: למה נמשלו ישראל לזית? לומר לך: מה זית אין עליו נושרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, אף ישראל אין להם בטילה עולמית לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ואמר רבי יוחנן: למה נמשלו ישראל לזית? לומר לך: מה זית אינו מוציא שמנו אלא על ידי כתיחה, אף ישראל אין חוזרין למוטב אלא על ידי יסורין".

השמן נועד כאמור למנורה, שאור התמיד שלה מסמל את האור האלוהי המציף את העולם לעיניהם של המאמינים: המנורה במשכן ואחר כך במקדש, ובימינו, באורח מיסטי יותר, האור הרוחני הבוהק מכל מקום קדוש, חיי קדושה ומעשים של קדושה. כדי להפיק את האור הזה, משהו צריך להיכתת, להימעך, להימחץ: הזית. וכאן טמון הלקח הגדול לחיים.

הייסורים רעים. היהדות איננה מנסה להסתיר זאת. הגמרא מספרת על כמה חכמים שנפלו למשכב וכאשר נשאלו "חביבין עליך יסוריך?" ענו "לא הן ולא שכרן". כאשר הייסורים נופלים עלינו או על יקירינו, הם עלולים להביאנו לייאוש. לחילופין, אנו עשויים להגיב באורח סטואי. לנהוג במידת הגבורה ולגלות חוסן בעת צרה. אבל יש גם אפשרות שלישית. אנו יכולים להגיב כפי שהגיב הנרי: בחמלה, בחסד ובאהבה. אנחנו יכולים להיות כאותו זית שכאשר הוא מכותת הוא מפיק את השמן הטהור המזין את אור הקודש.

כאשר דברים רעים קורים לאנשים טובים, עולות שאלות אמוניות. זוהי תגובה טבעית, לא כופרנית. אברהם שאל, "הֲשֹׁפֵט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מְשֻׁפָּט?" (בראשית יח, כה). משה שאל, "לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה?" (שמות ה, כב). אך יש שאלה אחת שטעות היא לשאול: "למה זה קרה?". כי לעולם לא נדע. אנחנו איננו אלוהים, ומוטב שגם לא נשאף להיות אלוהים. השאלה הנכונה היא "זה קרה; מה עליי לעשות אם כן?". והתשובה לשאלה זו איננה מחשבה אלא מעשה. התשובה היא לרפא את הניתן לריפוי – את הגוף, את הנפש, את הנשמה. משימתנו היא להביא אור למקומות האפלים בחיינו ובחיי אחרים.

את זאת עשה הנרי. רנטה סבלה, וגם הוא התייסר, אבל רוחם גברה על מדווי גופם. הם נמחצו – והפיקו אור. כל נחשוב שזה קל. נדרשים לשם כך כוחות עילאיים של אמונה ורצון. אבל כאן בדיוק טמון כוחה של האמונה לשנות את חיינו. כשם שאמנות גדולה יכולה להמיר כאב ביופי, כך אמונה גדולה יכולה להמיר כאב באהבה ובאור של קדושה.

1 מנחות נג ע"ב.
2 ברכות ה ע"ב.